

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

Qua nata vento, vento iterum perit?

Sic vita in auras ludibrium fugit.

Hæc mente voluenti subibit

Quot miseris cumulet dolores

Vis dira lethi: quamque puertia

Intaminatis distet honoribus

Futurus horror: dum genarum

Purpura, dum labij corallum

Linescit, astris dum geminas faces

Flammam invidentes lurida nox premit.

O si caducis insolescentem

Hæc moueant simulacra fati!

PROSA EXEGESIS.

PERGIT nos erudire paradoxis suis Ecclesiastes. Cùm enim aliud nihil sit antiquis viuere, quàm epulari, conuiuere, genioque indulgere; nec aliud mori, quàm mœrore contabescere; quis non miretur hoc eius pronuntiatum, *Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij?* Quis enim sanæ mentis taxo & cypressso laurum floreasque corollas, atris luridisque pannis Phrygio opere texta peristromata, mœrori gaudium, inconditis clamoribus ac lamentis suauem Musicam, sandapilæ mensam, morti denique vitam posthabendam ducat? præsertim cùm non tam mali omnino videatur vox esse conuiuij, vt cum luctu aut funere debeat in contentionem adduci.

Certè moderatum legitimumque conuiuium rem esse non modò honestam ac iucundam, sed sacram etiam ac religiosam, veteres arbitrati sunt. Nam Scythis olim solemne fuit per conuiuia iurare: & Athenæo teste, omnis conuiuialis cœtus sui causam apud veteres ad

Legitimorum conuiuium commendatio, Athenæus lib. 5.

Deum referebat. & Asclepiades apud Pausaniam, moderatum conuiuium deorum conciliabulum nominauit, ad quod non modò Heroas, verùm ipsum quoque Iouem deosque omnes accedere posse credidit. Quam autem gratum acceptumque sit hominibus, vel solà nomenclaturâ docemur. Testis est enim Clemens Alexandrinus, conuiuia non priscis tantùm Ethnicis, sed primis etiam Christianis ἀγάπης, tamquam mutuae inter homines charitatis non symbola tantùm, sed & vincula, fuisse nuncupata. Quemadmodum enim forum negotiorum causâ, ait Plutarchus, ita conuiuia ad conciliandos hominum animos frequentamus: neque vilius rei nobis suauior in conuiuio debet esse gustus (si modò homines sumus, & non instar pecudum ad pastum proiecti) quàm amicitia. Euenus olim, eodem Plutarcho teste, suauissimum ciborum condimentum ignem esse pronuntiauit, Homerus salem diuinum, quòd multis rebus admixtus, easdem lapidas gratasque reddat: alij famem optimum ciborum condimentum esse contenderunt: reuera tamen diuinissimum cenæ mensæque condimentum est amicus, qui suavi cordataque affabilitate conuiuas pascit.

Cle. Alex.
Pædagog.
lib. 2.

Plutarchus
in Præfat.
lib. 4. Sym-
posiac.

Præf. 7.
Sympos.

Conuiuiorū
abusus.

Sed quamuis Deo hominibusque res non ingrata sit conuiuium; nihil est tamen tam sacrum, quod non profanet humana temeritas: nihil tam suaue, quod non in amaritudinem vertat. Itaque conuiuia, quæ prius mutuae inter homines beneuolentiæ & charitati seruiebant, mox vitiis omnibus fomitem ac materiam præbere cœperunt. Quid enim aliud magnifico illo conuiuiali apparatu spectauit Persarum Rex Assuerus, quàm superbam vanamque opum suarum ostentationem? Quid Candidatorum olim apud Romanos in

Erher 1.

Cicer. pro
Milone.

epu-

epulas ac vina profusio, nisi turpem ambitionem, & venalium suffragiorum mercatum continebat? Quid dicam foedissimum illud luxus & ingluuici certamen inter Antonium & Cleopatram apud Macrobius, inter Stratonem & Nicoclem apud Athenæum? Vultis Veneres & prostibula? quantum istiusmodi portentorum videre fuit in illis verè funestis epulis Caligulæ & Heliogabali? Vultis etiam cædes & sanguinem? Dabo cœnas Agamemnonis, & in iis Regum Regem adulteri manu obruncatum: dabo Thyestæas epulas, & in iis filiorum carnes à parente deuoratas. Et ne quis fortasse hæc fabulis accensenda existimet; nōne Aftyages Rex Medorum Harpago secretorū suorum conscio, & consiliorum participi proprium filium epulandum apposuit? nōne Absalom Amnonis fratris sanguine regales epulas funestauit? Infinita sunt istiusmodi tragicorum conuiuiorum exempla: vt nunc ea, quæ minoris sunt improbitatis, omittam, & in iis temulentiam, ventrisque seruitutem, ebriorum rixas & conuitia, patrimoniorum dilapidationes, ac dispendia rei familiaris: quæ subinde tanta sunt, vt Thyestæas epulas quodammodò repræsentare videantur, dum nescio quis helluo, prodigus, decoctor, vxoris ac filiorum carnem ac sanguinem deuorat, id est, facultates omnes ac necessaria vitæ subsidia abdomini suo consecrat. Quæ cum non raris ac tragicis aliquot exemplis, sed quotidianis vitiis & frequentissimis flagitiis sint comprobata, nōne meritò pronuntiauit Ecclesiastes, *Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij?*

Quid enim tam luctuosum reperiri potest in domo luctus, quàm hæc verè deploranda? quid tam funestum, quàm hæc viua funera? Nam cetera quidem, quæ in domo

Macrobius
lib. 3. Sa-
tur. c. 27.

Athenæus
lib. 12.

Iustinus
1. 1. c. 5.

2. Reg. 13,
28.

Domus fu-
nebris com-
mendatio.

domo funebri reperiuntur, documento nobis sunt potius & consilio, quàm dolori: *in illà enim finis cuncto- rum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurum sit.*

*Cena lu-
gubris Do-
mitiani.
Xiphilinus
in Domi-
tiano.*

Quare si cum conuiujs instituenda comparatio est, ceteris repudiatis, vnicum Domitiani conuiuium cum domo funebri in contentionem venire posse iudico, quod hoc modo primis Patritiorum & Equestris ordi- nis apparari iussit. Conclauē erat laquearibus, pau- mento, parietibus atratis, & in eo nuda sedilia. Huc sin- gulos absque comitibus nocte iubet introduci, ac pri- mùm iuxta vnumquemque columnam collocat instar cippi sepulchralis, in quo nomen eius scriptum erat, pendeatque ex eà lychnuchus paruulus, vt assolet in monumentis. Tum nudi pueri atramentoque oblitri tamquam spectra quædam ingrediuntur, eosque horri- bili saltatione circumeunt, eoque facto, ante ipsorum pedes consistunt. Ad extremum omnia, quæ in ex- equijs mortuorum adhiberi solent, in vasis eodem mo- do eis apposita fuerunt. Cæna interim peragebatur magno omnium silentio, vt qui timore panē exani- mati essent, Domitiano insuper sermonem de iis quæ ad mortem ac funera pertinent, super mensam inge- rente. Hoc ille salutare sibi ac Senatoribus documen- tum parauerat, nisi ad extremum risum potius quàm sapiētiā captasset. At in domo funebri nihil fictum aut fucatum; sed è sarcophago, velut è cathedrâ, mu- tum cadauer, quouis Oratore disertius perorat, nobis- que certam communis naturæ conditionem persuadet: Nullum ab hac fatali lege exemptum: hoc esse debi- tum ab vnoquoque naturæ tributum: hac lege nos in vitam ingredi, vt pares cum vitâ passus mors ipsa pro- moueat: quotidie partem aliquam de vitâ decerpi: ac
tum

tum quoque dum crescimus, vitam decrefcere: diu nos ad mortem venire, ſemel peruenire: quando autem peruenturi ſimus, incertum eſſe: neque enim, vt fieri ſolet in militari delectu, ſecundum ætatem citari nos è tabulis cenſualibus, ſed à ſolo Dei nutu pendere diem ſupremum.

Quæ cum docemur, ſimul illud etiam animaduertimus, quantæ temeritatis ſit, dignos pœnitentiæ fructus, ac melioris vitæ conſilia in ſeram, & fortè nunquam venturam differre ſenectutem. Dic enim, obſecro, quid longa vitæ ſpatia metiris, cum nullum vitæ momentum in tuâ ſit poteſtate? veniet fortalſe tempus, cum horridæ noctis conticinio citatus, inducias in craſtinum petas, nec imperres. Certè nullas Baltaſar obtinuit, intempeſtæ noctis comellatione in ruinam Imperij conuerſâ. Certè nullas impetrauit Holofernes, qui ſomno vinoque ſepultus, breues vnius noctis tenebras coniunxit æternis: nullas temulentus Amnon accepit, nullas infamis parricida Abſalom; vt ſexcenta alia, nimis, heu! luctuoſa prætermittam. Sed demus aliquem certioreſſe redditum, ad effetam ſe planeque decrepitam ſenectutem peruenturum, quid animi aut vigoris huic deponſano ſupererit, vt cacodæmonis laqueos, quibus ſe toto vitæ decurſu intricauerit, perfringere poſſit? Quid, inquam, animi ſupererit ad conſtigendum *aduerſus Principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum*, cum effero corpore vita doloribus & ærumnis fatiſcet, cum domesticorum lacrymæ omnem ad ſe cogitationem rapiant, cum acerbæ illa ſeparatio animo obuertiabitur, cum putredo & vermes in oculos incurrent, cum longa illa & nimis metuenda æternitas, & Iudicis furor, & inferni carceris

*Pœnitentia
non eſt dif-
ferenda.*

Dan. 5, 30.

Ephel. 6.

D d d

hor-

horror miserum in mille curas distrahent? Ex quibus liquidò conficitur, nihil magis nobis curæ esse debere, quàm vt decretorium illud fecuturæ æternitatis momentum, aut innocentiam vitæ, aut admissorum criminum pœnitundine præuertamus.

En quàm salutaria documenta à sarcophago ac sandapilâ, tamquam funestæ domus cathedrâ, quilibet salutis suæ studiosus referre possit. Sed nimis angusta est intentioni meæ (forfan & Ecclesiastæ) vna quælibet priuata domus funebris. Fingite potiùs animo, (libera enim sunt cogitationes nostræ) fingite, inquam, animo amplissimum mortis palatium, & in eius parte quadam nescio quem ex infelici trabe pendulum, in aliâ cadauer vermibus arrosurum; alibi pulchram faciem putredine dissolutam, alibi vnam cinerum: & fallor, nisi vtiorem aptioremque sapientiæ scholam hîc inueneritis, quàm in horrido Academi luco fabricauit Plato.

Mortis palatii optima schola.

Inuenietis, inquam, hîc saluberrimum animæ pabulum, & præsentissimum aduersus quælibet peccata antidotum. Quis enim tam proiectæ reperietur audaciæ, vt impias in Deum blasphemias audeat eructare, si

vermibus scatens Antiochi cadauer oculis subiecerit?

Quis ambitione superbiaque insolescet, cum viderit Amanum ab infami trabe suspensum? Quis abdomini gulæque seruiet, si meminerit Vitellium vinctum, ac minutatim discerptum?

2. Machab. 9, 9.

Esth. 7, 10.

Sueton. in Vitellio.

Et vt quædam enucleatiùs exponam, introducamus ad spectaculum putridi foetidi que cadaueris in primis eos, qui in deliciis & voluptate atatem degunt, qui toti sunt in cute curandâ: quis poterit iis esse deliciarum gustus, quas in stomachum transmissas, mox abominanda foeditas occupabit? quid proderit tam impensa

Speculum delicatarum in morte.

corpo-

corporis cura, quod mox futurum est esca vermium? Perculit ea consideratio, prout decuit, delicatulum illum, cuius meminerunt Annales Ordinis Prædicatorum. Hic cum omnibus deliciis affluentem ac dissolutam ageret vitam, nullumque sibi de morum mutatione verbum fieri pateretur, Religiosus quidam eum comiter inuisens, ad extremum in digressu vnicum illum ex Isaiâ versum protulit: *Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Qui versus ita eum pupugit, ut iam nihil animo voluere posset, quam vermes illos, & illas tineas. Quin etiam cum molestam hanc recurrentium cogitationum interpellationem variis ludis fallere, & æqualium solatiis abstergere conaretur, adeo nihil proficiebat, ut etiam magis magisque adheresceret, & identidem recurrerent illi vermes, & illæ tineæ. Quare hoc reputans, Si ipsa cogitatio huius horroris ac foetoris tam esset intolerabilis, quanto foedior ipsa res ac grauior esset futura; Deo tandem vocanti manus dedit, eiusque se obsequio, deliciis abdicatis, mancipauit.

Vide Platū
l. 3. de Bono
stat. Relig.
lig. c. 38.

Isa. 14. 11.

Sed ne huic vni immoremur, alios etiam in palatium mortis introducamus. Accedant igitur illi, qui tam facile è formoso vultu libidinis flammam concipiunt, & velut in speculo mortis contemplantur formosam Iezabelem, non illam quæ fuerat quondam, pellacibus oculis, lasciuiente gestu, miniata & cerussata, oculis stibio depictis, toto denique corporis habitu cultuque ad lasciuiam composito; sed qualis Deo vindicante comparuit, cum imperio Iehu è fenestrâ præceps data, sanguine cerebroque lapides adpersit, & mox à canibus dilaniata, vix ossium tenues reliquias ad spectaculum reseruauit. Intueantur hoc speculum libidinosi, & cum

Speculum
libidinoso-
rum in
morte.

4. Reg. 9,
37.

stupore dicant, *Hæcine est illa Iezabel?* & immorentur diutiùs, iterumque ac sæpiùs repetant, *Hæcine est illa Iezabel?* I nunc, & amorem putridi cadaveris amori diuino præpone. Sed breuitati consulendum est.

*Speculum
superborum
in morte.*

Itraque superbos nunc ad hæc spectacula introducamus: qui, si purpurâ ac bysso, gemmisque & auro conspicui in publicum prodierint, ceruicem erigunt, supercilium fingunt, ceteros velut umbras minores præ se despiciunt. Heu! quàm vana sint hæc omnia, mors facillè persuadet. Quid enim vestes pretiosæ, quibus ad fastum abutuntur, sunt aliud, quàm mortis spolia? Certè magnus ille Sultanus Ægypti Saladinus ex omni pretiosâ suppellectili, insignibusque Imperatoriis, non purpuram, non paludamentum, non torques, non diadema, non monilia, sed vnicum se pannum funebrem sepulcro illaturum esse, publicâ præconis voce per castra promulgauit. Quid dicam de Maiestate, summi que Imperij dignitate, quàm hæc nihil sit, mors sola confitetur. Accede, si placet, ad Regum Principumque tumulos, & vide, an aliqua dignitas oris, an aliqua maieestas ossium, an aliquod pulueris discrimen, an putredinis maius aliquod pretium, quàm in plebeiorum sepulcris inueniatur. Nullum, ni fallor, inuenies. Quemadmodum enim (vt eleganter cecinit Maphæus Barberinus, nunc Sanctissimus Ecclesiæ Pater Urbanus VIII.)

*Maphæus
Barberinus
in Poëmat.*

*Ingentem subitus siluam dum corripit ignis,
Confundunt cineres quercus, humilesque myricæ;
Sic cunctos extrema dies insignibus æquat.*

*Schorrus
in Vitâ
Borgiae.*

Certè nullum pristinae maiestatis indicium inuenit noster Franciscus Borgia in Isabellâ Augustâ Caroli V. defunctâ coniuge: cuius cadauer Illiberim transferendum

dum cum in suam fidem recepisset, peracto itinere, aperto loculo, qui testaretur illam ipsam esse Augustam, ex toto comitatu repertus est nemo. Nam cum moriens, quâ erat verecundiâ, mandasset, ne quis cadauer attingeret, aut aromatibus condiret; mox æstu Hispanico in putredinem diffluens ita deformis apparuit, ut spectantibus stuporem simul incuteret & horrorem. Tum Borgia tacitus hæc secum: Hæcine illa sunt lumina, quæ omnium in se oculos conuertebant? hæc maiestas illa, quæ nutu regna concutere videbatur? Tunc Isabella? tunc Augusta? Fallunt oculi? aberrat mens? sed non fallunt. Nimirum hæc est rerum humanarum vicissitudo. Hæc spectacula domus funesta nobis suppeditat, hæc documenta suggerit. Quæ cum tanti sint ad æternitatem momenti, præclare dixit Ecclesiastes, nullum esse in orbe tam lautum conuiuium, nullas tam opiparas dapes, quæ tantum animæ nostræ palato, atque hæc funebres epulæ, sapere debeant. Sed sequamur porro Sapientis nostri vestigia, ludicra feriis, iucunda seueris posthabentis.

SECTIO QUINTA.

ECCLESIASTES.

- VERS. 4. Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis.
5. Cor sapientium vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia.
6. Melius est à sapiente corripì, quàm stultorum adulatione decipi.

Ddd 3

7. quia